STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE
Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2026, nr. 3(193)

CZU: 341.3:343.344:343(478)(094.5) **https://doi.org/10.59295/sum3(193)2026_06**

UTILIZAREA DE MIJLOACE INTERZISE DE PURTARE A RĂZBOIULUI ÎN LEGEA PENALĂ A REPUBLICI MOLDOVA

Iulian CIOBANU,
asistent judiciar, Judecătoria Chișinău

Necesitatea unei cercetări științifice aprofundate a art.137² CP RM se impune în mod obiectiv prin dinamica accelerată a dreptului internațional umanitar și prin transformările contemporane ale mijloacelor de purtare a războiului. Norma analizată reflectă predominant o viziune istorică, parțial depășită, asupra mijloacelor interzise de ducere a războuiului, fără a integra pe deplin evoluțiile normative și conceptuale dezvoltate în cadrul dreptului internațional. Prin urmare, cercetarea științifică a art.137² CP RM este necesară nu doar pentru o analiză teoretică, ci și pentru fundamentarea unor propuneri de lege ferenda. O eventuală modernizare a normei ar trebui să vizeze extinderea sferei de incriminare, integrarea principiilor fundamentale ale dreptului internațional umanitar și armonizarea deplină cu tratatele și practica internațională. Numai în acest mod se poate asigura eficiența normei penale și conformitatea acesteia cu exigențele actuale ale protecției umanitare în conflictele armate.

Cuvinte-cheie: *perioada de război, conflict armat, mijloace interzise, armele otrăvitoare, gazele asfixiante, suferinţe fizice inutile.*

USE OF PROHIBITED MEANS OF WARFARE IN THE CRIMINAL LAW OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Necessity of a profound scientific research of art.137² CC RM is objectively imposed by the accelerated dynamics of international humanitarian law and by the contemporary transformations of the means of waging war. This norm predominantly reflects a historical vision, partially outdated, on the prohibited means of war, without fully integrating the normative and conceptual results developed within the framework of international law.Therefore, research of art.137² CC RM is necessary not only for a theoretical analysis, but also for substantiating some proposals of lege ferenda. A possible modernization of the norm should aim at expanding the scope of incrimination, integrating the fundamental principles of law and full harmonization with international treaties and practice. Only in this way can the efficiency of the legal norm and its compliance with the current requirements of humanitarian protection in armed conflicts be ensured.

Keywords: *wartime, armed conflict, prohibited means, poison weapons, asphyxiating gases, unnecessary physical suffering.*

Introducere

În plan doctrinar și practic, o asemenea cercetare este justificată de necesitatea asigurării coerenței dintre dreptul penal național și obligațiile internaționale asumate de stat, în special în contextul aplicării standardelor consacrate de Comitetul Internațional al Crucii Roșii și al tratatelor relevante. Dreptul internațional umanitar contemporan nu se limitează la enumerarea unor arme interzise, ci operează cu un ansamblu complex de principii – distincția, proporționalitatea și precauția – care guvernează legalitatea utilizării forței în conflictul armat. Or, aceste principii nu sunt reflectate explicit în conținutul art.137² CP RM, ceea ce generează un decalaj normativ semnificativ.

Disonanța dintre norma penală analizată și dreptul internațional umanitar actual se manifestă, în primul rând, la nivelul sferei de reglementare. Dispoziția art.137² CP RM incriminează utilizarea unor mijloace tradiționale de luptă (otrăvuri, gaze toxice, gloanțe deformabile), însă nu acoperă expres categorii moderne de arme interzise sau restricționate, precum armele biologice, armele incendiare utilizate în zone populate, minele antipersonal sau armele laser care provoacă orbire permanentă. În consecință, norma națională apare ca fiind incompletă în raport cu standardele actuale consolidate la nivel internațional. De subliniat că disonanța este una de natură conceptuală. Dreptul internațional umanitar contemporan a depășit *abordarea*

exclusiv materială (centrată pe tipul armei), consacrând *o abordare funcțională,* axată pe efectele utilizării acesteia și pe protecția persoanelor civile. Dispoziția art.137[2] CP RM nu integrează această logică, nefiind corelat cu interdicția atacurilor nediscriminatorii sau cu evaluarea proporționalității, ceea ce limitează capacitatea sa de a sancționa conduita ilicită în formele sale contemporane.

Analiza doctrinară a dreptului internațional umanitar contemporan relevă o evoluție semnificativă de la o abordare tradițională, centrată pe enumerarea mijloacelor interzise de purtare a războiului, către un model normativ complex, fundamentat pe principii generale de conduită în cadrul conflictelor armate. Astfel, studiul elaborat de Henckaerts și Doswald-Beck demonstrează că normele privind distincția, proporționalitatea și precauția au dobândit statutul de drept cutumiar, aplicabil atât în conflictele armate internaționale, cât și în cele neinternaționale [9, p. 17-75]. În aceeași direcție, după cum evidențiază Dinstein, legalitatea unui mijloc de luptă nu depinde exclusiv de natura sa intrinsecă, ci și de modul în care acesta este utilizat în raport cu populația civilă [5, p. 119-135]. De asemenea, Sassòli evidențiază existența unei disonanțe persistente între dreptul internațional umanitar și legislațiile penale naționale, multe dintre acestea limitându-se la incriminarea unor categorii clasice de arme, fără a integra principiile fundamentale ale dreptului umanitar [17, p. 200]. Această observație este confirmată și în literatura rusă, unde se subliniază că interdicția armelor care cauzează suferințe inutile constituie doar un element al unui sistem mai amplu de limitare a violenței în conflictul armat [24, p. 135-145]. În doctrina română, se remarcă aceeași tendință de recunoaștere a rolului central al principiilor dreptului internațional umanitar. Astfel, I. Diaconu evidențiază că mijloacele și metodele de război trebuie analizate în corelație cu obligația de protecție a populației civile [4, p. 120]. Astfel, literatura de specialitate convergă în a demonstra că dreptul internațional umanitar contemporan depășește cadrul unei simple enumerări a armelor interzise, consacrând un sistem normativ complex, bazat pe principii generale și pe evaluarea efectelor utilizării forței. În acest context, normele penale naționale care nu reflectă această evoluție riscă să devină incomplete și insuficient adaptate realităților juridice actuale.

Discuții și rezultate obținute

Faptele infracționale enumerate în lit.a)-d) art.137[2] CP RM sunt definite în mod expres drept infracțiuni de război. Punctul lor juridic comun este încălcarea principiilor fundamentale ale dreptului internațional umanitar. Astfel, dreptul internațional umanitar interzice mijloacele (armele) și metodele de război care: au scopul principal de a teroriza populația civilă; nu fac distincție între combatanți și populația civilă (bunuri militare și civile); cauzează vătămări inutile sau suferințe inutile; sau cauzează mediului natural prejudicii grave și de lungă durată.

Analiza actelor internaționale care vizează limitarea utilizării sau interzicerea anumitor mijloace de purtare a războiului, precum și cercetarea unor surse doctrinare, arată că astfel de interdicții și restricții se reduc la faptul că statele beligerante se ghidează după următoarele prevederi: (1) necesitățile războiului trebuie să cedeze cerințelor umanității; (2) statele, în timpul războiului, trebuie să își stabilească singurul scop legitim, care ar fi slăbirea forțelor militare ale inamicului; (3) pentru a atinge scopul în timpul războiului, este suficient să anihileze (și nu să cauzeze moartea) cât mai mare număr posibil de oameni; (4) utilizarea armelor care, deși provoacă răni, sporesc inutil suferința persoanelor cu dizabilități sau fac moartea inevitabilă, este contrară scopului legitim al statelor în timpul războiului; (5) utilizarea unor astfel de arme este contrară legilor umanității [23, p. 34].

În știința dreptului internațional nu există o abordare unificată a clasificării mijloacelor interzise de ducere a războiului. În principal, autorii comentează conținutul actelor internaționale privind aplicarea mijloacelor și metodelor interzise de război, subliniind doar că acestea sunt fie *permise*, fie *interzise* [23, p. 34]. Principiile-cheie de ducere a războiului sunt principiul limitării mijloacelor și metodelor de război; principiul umanității (interzicerea suferinței inutile); și principiul distincției. Dreptul penal internațional interzice nu cauzarea morții în perioada de război sau de conflict armat, ci mai degrabă provocarea de suferințe inutile, lipsite de sens sau excesive. Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 1949, 1977, în articolul 35(2), prevede explicit că sunt interzise mijloacele de război care cauzează *„vătămări inutile sau suferințe inutile”* [16]. Astfel, alin.a)-d) art. 137[2] din Codul penal al Republicii Moldova sunt manifestări specifice ale unei singure interdicții penale.

Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.137² CP RM include raporturi sociale ce asigură ordinea juridică internațională, respectarea regimului mijloacelor interzise de ducere a războiului și a umanității. *Obiectul juridic secundar* al faptelor infracționale analizate constituie protecția vieții și sănătății combatanților, precum și populației civile.

Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.137² CP RM se exprimă în aplicarea mijloacelor interzise de ducere a războiului și are a structură sprecifică:

1. *Fapta infracțională* în forma de aplicare a mijloacelor interzise de ducere a războiului;
2. Î*mprejurarea de săvârşire a infracţiunii:* contextul unui conflict armat;
3. *Mijlocul de săvârşire a infracţiunii,* prevăzut la alin.a)-d) art.137² CP RM, cu caracter alternativ:

a. otravă sau armele otrăvitoare;

b. gazele asfixiante, toxice sau asimilate şi oricare lichide, materii sau procedee similare;

c. armele, proiectilele, materialele de natură să cauzeze suferinţe fizice inutile;

d. gloanţele care se dilată sau se aplatizează cu uşurinţă în corpul uman, cum sunt gloanţele al căror înveliș dur nu acoperă în întregime mijlocul sau sunt perforate de tăieturi.

Utilizarea mijloacelor de război înseamnă utilizarea într-un conflict armat a unor suporturi materiale cu elemente dăunătoare care pot cauza vătămări sau suferințe persoanelor sau pot provoca pagube grave bunurilor civile sau mediului natural.

Utilizarea ca faptă prejudiciabilă înseamnă utilizarea armelor de distrugere în masă pentru cauzarea morții fără discriminare a unui număr nedeterminat de persoane.

Armele, muniția, substanțele, materialele și tehnologiile care posedă proprietăți specifice interzise, cum ar fi toxicitatea; asfixierea; traumatismele excesive; și deformarea la pătrunderea în corp, servesc drept mijloace în sensul faptei infracționale prevăzute la alin.a)-d) art.137² CP RM. Ținând cont de faptul că calificarea juridico-penală a unei fapte infracționale analizate depinde de proprietățile fizice ale unui obiect din lumea materială, îl definim ca mijloc sau instrument pentru comiterea unei infracțiuni în sensul alin.a)-d) art. 137² CP RM.

Folosim termenul *„mijloace”* în două sensuri: (1) orice lucru care atinge un scop, în special obiecte, dispozitive sau o combinație a acestora, care sunt necesare pentru desfășurarea unei activități specifice și atingerea unui scop; (2) bunuri materiale, precum și orice lucru care servește drept instrument pentru o acțiune sau o faptă specifică.

În opinia savantului S.V. Golovanov, „*mijloacele de război sunt armele, proiectilele și substanțele folosite de forțele armate ale părților beligerante pentru a răni și a învinge inamicul”* [22, p. 142]. Savantul I.I. Kotlearov definește *mijloacele de război* ca fiind „*armele și echipamentul militar folosite de forțele armate ale părților adverse pentru a distruge efectivele, instalațiile militare și alte resurse materiale ale inamicului și pentru a-i suprima rezistența”* [23, p. 34]. În opinia noastră, *aplicarea unui mijloc de război interzis* constituie utilizarea unei arme care este interzisă în mod expres printr-un tratat internațional.

Un mijloc interzis de purtare a unui conflict armat include utilizarea oricărei arme, echipament militar sau altor mijloace folosite pentru a cauza prejudicii fizice, materiale sau psihice inamicului, dacă un astfel de mijloc este capabil să provoace suferințe, chinuri sau chiar leziuni corporale *„inutile”*. Mai mult, astfel de mijloace sunt caracterizate prin natura nediscriminatorie a efectelor lor.

Componențele infracțiunilor ***prevăzute la art.137² CP RM*** sunt *formale*, iar fapta infracțională se consideră consumată din momentul în care fapta propriu-zisă este săvârșită, indiferent de urmările prejudiciabile real survenite. Dacă fapta infracțională are drept rezultat urmările prejudiciabile sub forma vătămării sănătății persoanei indiferent de gradul de prejudiciabilitate, sau sub forma decesului uneia sau mai multor persoane sau a daunelor aduse proprietății sau mediului, atunci fapta infracțională prevăzută la alin. a)-d) art.137² CP RM se califică prin concurs.

Fapta infracțională de la lit. a) art.137² CP RM, prevede răspunderea penală pentru aplicarea de otravă sau arme otrăvitoare.

În calitate de acte normative internaționale putem evidenția: *Declarația de la Sankt Petersburg din 1868* [3] – stabilește principiul interzicerii mijloacelor care cauzează suferințe inutile (baza ideologică directă pentru interzicerea otrăvurilor); *Convenția de la Haga a IV-a din 1907* [1] – prima interdicție uni-

versală directă a utilizării otrăvurilor în conflictele armate; *Protocolul de la Geneva din 1925 privind gazele și agenții bacteriologici* – este un tratat internațional fundamental care *interzice utilizarea* armelor chimice și biologice în conflictele armate. Documentul a fost adoptat ca răspuns la atrocitățile provocate de gazele toxice în timpul Primului Război Mondial [11]; *Convenția privind interzicerea dezvoltării, producției și stocării armelor bacteriologice (biologice) și toxinice și distrugerea acestora din 1972* (Convenția privind Armele Biologice – BTWC) [2] – este primul tratat multilateral de dezarmare care interzice dezvoltarea, producția, achiziționarea, stocarea și transferul armelor biologice și cu toxine. Acesta obligă statele părți să distrugă stocurile existente și nu permite utilizarea lor, fiind un pilon al securității internaționale; *Protocol I adiţional la Convenţiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecţia victimelor conflictelor armate internaţionale* [16] – completează cele patru Convenții de la Geneva din 1949 pentru a adapta dreptul internațional umanitar la realitățile războiului modern. Acesta se aplică exclusiv conflictelor armate internaționale**,** inclusiv luptelor de eliberare națională împotriva dominației coloniale sau ocupației străine; *Statutul din 17 iulie 1998, de la Roma al Curții Penale Internaționale* [18] – este tratatul internațional care a înființat Curtea Penală Internațională, prima instanță penală permanentă capabilă să judece persoanele acuzate de cele mai grave crime care preocupă comunitatea internațională. Spre deosebire de alte tribunale, Curtea Penală Internațională nu judecă state, ci indivizi, inclusiv șefi de stat sau de guvern.

La examinarea acestui tip de infracțiune, se recomandă solicitarea unei expertize care să implice specialiști în toxicologie militară. Această expertiză se concentrează pe un studiu cuprinzător al toxicității unui număr mare de substanțe ale căror efecte în timpul războiului și în timpul activităților zilnice ale trupelor pot afecta negativ pregătirea de luptă a unităților militare.

Termenii *„otravă”* și *„arme otrăvitoare”* nu sunt definiți în instrumentele internaționale care reglementează utilizarea lor. După cum a explicat Curtea Internațională de Justiție, în practica statelor, aceștia sunt înțeleși *„în sensul lor obișnuit, ca arme al căror scop principal sau chiar exclusiv este otrăvirea sau asfixierea”* [6]. În ceea ce privește problema otrăvirii accidentale, unele state, în observațiile lor scrise la Avizul consultativ privind legalitatea amenințării și utilizării armelor nucleare, au afirmat clar că interdicția se aplică acestor incidente. Alte state au afirmat în observațiile lor scrise că utilizarea armelor nucleare ar fi ilegală din cauza efectelor lor toxice, chiar dacă neintenționate [6].

Otrăvurile au fost definite ca fiind orice substanță care, așa cum spunea medicul și chimistul francez, fondatorul toxicologiei științifice M. Orfila (1814), „în cantități mici, atunci când sunt aduse în contact cu un organism viu, distrug sănătatea sau distrug viața” [20, p. 4].

Criteriile-cheie pentru identificarea substanțelor toxice capabile să provoace victime în masă în situații extreme includ: (1) potențialul de utilizare militară; (2) toxicitate ridicată prin sistemul respirator, pielea intactă și mucoasa gastrointestinală; (3) proprietăți fizico-chimice care contribuie la formarea zonelor de contaminare chimică; (4) stocuri mari de substanțe în instalațiile de producție și bazele de depozitare [21, p. 10]. Ca orice substanțe chimice, substanțele toxice și extrem de toxice, acționând în diferite condiții de doză-timp, pot provoca o mare varietate de procese toxice. Cu toate acestea, toxicologii militari sunt interesați, în primul rând, de procesele care se dezvoltă ca urmare a expunerii acute la substanțe toxice, ceea ce duce la o scădere a pregătirii de luptă a unei unități militare: reacții toxice tranzitorii și intoxicații acute [21, p. 10].

Întrucât condițiile de acțiune ale acestor substanțe sunt extrem de diverse, de la cele mai acute forme de îmbolnăvire chimică până la cele extinse pe parcursul mai multor luni și ani (efecte toxicoecologice), manifestările acțiunii toxice includ o gamă largă de efecte: *afecțiuni de urgență* care necesită îngrijiri medicale imediate pentru victime (sindroame convulsive și dureroase, insuficiență cardiovasculară și respiratorie acută, edem pulmonar toxic, hipoxie acută etc.); *procese patologice lente,* dificil de diagnosticat (disfuncții ale ficatului, rinichilor, sistemelor nervos, endocrin, imunitar și respirator, sistemului sanguin etc.), alergii în masă ale personalului, carcinogeneză și mutageneză, disfuncții reproductive de etiologie chimică.

Mijloacele de livrare a substanțelor toxice cu efect iritant pot fi bombe aeriene de diferite calibre (oțel, plastic, sferice și cilindrice), casete explozive și rotative, țevi cilindrice, grenade, precum și dispozitive tehnice speciale pentru dispersarea substanței [25, p. 3]. Scopul principal în luptă al iritanților, prin utilizare sistematică și prelungită, este de a forța trupele să poarte protecție respiratorie și să se adăpostească, de a le epuiza fizic și mental, de a împiedica manevrabilitatea, de a împiedica comanda și controlul și, în cele

din urmă, de a le reduce eficacitatea în luptă [25, p. 3]. În opinia noastră, utilizarea iritanților împreună cu otrăvurile mortale și substanțele toxice constituie compoziția infracțiunii analizate. Trebuie adăugat că, în orice caz, un atac asupra unui obiect periculos va constitui o încălcare a normelor dreptului internațional umanitar, întrucât consecințele sale nu pot fi limitate, așa cum solicită regulile războiului.

Pentru ca răspunderea penală să apară pentru fapta penală în cauză, trebuie îndeplinite următoarele condiții: (1) făptuitorul a folosit o substanță sau o armă care, atunci când este utilizată, emite o substanță; (2) substanța era de așa natură încât, datorită proprietăților sale toxice, ar fi cauzat, în mod normal, moartea sau vătămări corporale grave; (3) fapta infracțională a avut loc în contextul unui conflict armat internațional și a fost legat de acesta; (4) făptuitorul cunoștea circumstanțele de fapt care indică existența unui conflict armat.

Fapta infracțională de la lit.b) art.137[2] CP RM, prevede răspunderea penală pentru aplicarea gazelor asfixiante, toxice sau asimilate şi oricăror lichide, materii sau procedee similare.

Gazele toxice pot provoca daune atunci când intră în contact cu corpul uman în concentrații relativ scăzute. Gazele toxice sunt în general grupate ca iritanți, cum ar fi clorul și amoniacul; asfixianți, cum ar fi azotul și monoxidul de carbon; anestezice, cum ar fi protoxidul de azot; și toxicanți speciali, cum ar fi hidrogenul sulfurat și hidrogenul cianhidric. Inhalarea gazelor toxice poate fi fatală într-un timp foarte scurt, deoarece plămânii oferă o cale directă de pătrundere în fluxul sanguin. Unele substanțe pot fi, de asemenea, absorbite prin piele și ochi. Gazele toxice sunt deosebit de periculoase deoarece sunt de obicei stocate și transportate sub presiune. Se extind rapid și devin transportate în aer atunci când sunt eliberate. Multe, cum ar fi hidrogenul sulfurat și monoxidul de carbon, sunt invizibile și au proprietăți de miros nesigure sau care nu dau niciun semnal de alarmă [26].

Particularitățile acestei fapte infracționale sunt de natura sa răspândită, nediscriminatorie și cu imposibilitatea controlării zonei afectate. Răspunderea penală pentru această infracțiune apare atunci când sunt îndeplinite următoarele condiții: (1) f**ăptuitorul a folosit gaz sau o altă s**ubstanță sau dispozitiv similar; (2) gazul, substanța sau dispozitivul era de așa natură încât, datorită proprietăților sale asfixiante sau toxice, ar fi cauzat, în mod normal, moartea sau vătămări corporale grave; (3) actul a avut loc în contextul unui conflict armat internațional și a fost legat de acesta; (4) f**ăptuitorul cunoștea circumstanțele de fapt care indicau existența unui conflict armat.**

Fapta infracțională de la lit.c) art.137[2] CP RM, prevede răspunderea penală pentru aplicarea armelor, proiectilelor, materialelor de natură să cauzeze suferinţe fizice inutile.

Principalele motive pentru care munițiile cu fragmentație provoacă *„daune inacceptabile*" sunt expuse în Ghidul pentru munițiile cu fragmentație (Geneva, 2016) și constau în următoarele: rata de eșec a multor submuniții înseamnă că un singur atac poate lăsa sute – și în unele cazuri mii – de dispozitive mici neexplodate, dar letale; în comparație cu alte tipuri de muniție, numărul mare de submuniții neexplodate care contaminează o zonă crește considerabil probabilitatea unei întâlniri accidentale; spre deosebire de câmpurile minate, care sunt de obicei împrejmuite și marcate, pot exista puține sau deloc indicii că o zonă este contaminată cu submuniții; spre deosebire de majoritatea tipurilor de muniție, submunițiile sunt adesea suficient de mici și ușoare pentru a fi ridicate de copii, care este posibil să nu le recunoască drept munții periculoase [8, p. 18-19].

În calitate de acte normative internaționale relevante vom evidenția următoarele: Protocolul I privind fragmentele nedetectabile [14]; Protocolul II privind interzicerea sau limitarea folosirii minelor, armelor capcană şi a altor dispositive [10]; Protocolul III privind interzicerea sau limitarea folosirii armelor incendiare [15]; Protocolul IV privind armele laser care pot provoca orbirea [12]; Protocolul V privind resturile explozive de război [13]; Ghidul de utilizare a Poziției comune 2008/944/PESC a Consiliului de definire a normelor comune care reglementează controlul exporturilor de tehnologie şi echipament militare, Bruxelles, 29 aprilie 2009 [7].

Muniția poate fi definită ca un cartuș sau componentele sale, inclusiv tuburile cartușelor, capsele, combustibilul propulsor, gloanțele sau proiectilele utilizate într-o armă de foc. Aceasta include muniția de toate calibrele, inclusiv muniția de pușcă care conține aerosoli și gloanțe metalice învelite în plastic sau cauciuc.

„Muniţie cu fragmentaţie” înseamnă o muniţie convenţională concepută pentru a dispersa sau a elibera submuniţii explozive, fiecare cântărind mai puţin de 20 de kilograme şi care include aceste submuniţii explozive [19, p. 16-17]. *„Muniţie cu fragmentaţie”* nu include: (a) o muniţie sau o submuniţie concepută pentru a distribui rachete de semnalizare, fum, materiale pirotehnice sau explozii; sau o muniţie concepută exclusiv pentru un rol de apărare aeriană; (b) o muniţie sau o submuniţie concepută pentru a produce efecte electrice sau electronice; (c) o muniţie care, pentru a evita efectele de suprafaţă nediscriminatorii şi riscurile prezentate de submuniţiile neexplodate, are toate caracteristicile următoare: (i) fiecare muniţie conţine mai puţin de zece submuniţii explozive; (ii) fiecare submuniţie explozivă cântăreşte mai mult de patru kilograme; (iii) fiecare submuniţie explozivă este concepută pentru a detecta şi a ataca un singur obiect ţintă; (iv) fiecare submuniţie explozivă este echipată cu un mecanism electronic de autodistrugere; şi (v) fiecare submuniţie explozivă este echipată cu o funcţie electronică de autodezactivare [8, p. 16-17].

„Submuniţie explozivă” înseamnă o muniţie convenţională care, pentru a-şi îndeplini sarcina, este dispersată sau eliberată de o muniţie cu fragmentaţie şi este concepută să funcţioneze prin detonarea unei încărcături explozive înainte, la sau după impact [8, p. 16-17]. În prezent, submuniţiile au de obicei un conţinut ridicat de explozivi şi, în multe cazuri, o metodă dublă de atac: fragmente metalice pre-tăiate (similar unei grenade de mână) pentru a provoca vătămări corporale personalului şi a deteriora echipamentele şi o încărcătură metalică pentru a penetra blindajul şi alte suprafeţe dure.

Proiectarea muniţiilor cu fragmentaţie reprezintă o ameninţare pentru civili în timpul şi după utilizarea lor:

- În primul rând, efectele lor pe arie largă înseamnă o probabilitate ridicată de victime civile sau daune colaterale aduse bunurilor civile din cauza detonării submuniţiilor dispersate de fiecare muniţie cu fragmentaţie în timpul unui atac. Această problemă este exacerbată de numărul tipic mare de submuniţii lansate într-un singur atac.

- În al doilea rând, rata ridicată de defecţiune a multor submuniţii înseamnă că un singur atac poate lăsa, de asemenea, sute sau mii de dispozitive mici, neexplodate, dar mortale.

- În al treilea rând, sistemul sensibil de detonare al multor elemente explozive înseamnă că până şi cea mai mică perturbare poate fi suficientă pentru a declanşa o explozie. Pe lângă faptul că provoacă decese şi răniri, prezenţa muniţiei neexplodate pune în pericol întoarcerea persoanelor strămutate şi împiedică activităţile de trai, cum ar fi agricultura sau utilizarea păşunilor pentru animale.

Fapta infracţională de la lit.d) art.137[2] CP RM, prevede răspunderea penală pentru aplicarea gloanţelor care se dilată sau se aplatizează cu uşurinţă în corpul uman, cum sunt gloanţele al căror înveliş dur nu acoperă în întregime mijlocul sau sunt perforate de tăieturi.

Proiectilele de calibru mic nu trebuie să fie proiectate sau propulsate cu o viteză care să fie susceptibile de a se deforma sau de a se rostogoli la contactul cu sau după penetrarea corpului uman, de a produce unde de şoc care să provoace leziuni în afara traiectoriei glonţului sau de a crea fragmente secundare [8]. Datorită acceptării sale pe scară largă, Declaraţia de la Haga privind gloanţele dum-dum poate fi considerată şi o normă de drept internaţional cutumiar. În plus, se poate argumenta că, în ceea ce priveşte sistemele de arme de calibru mic, Declaraţia de la Haga stabileşte un standard minim pentru ceea ce constituie *„vătămare superfluă”* şi *„suferinţă inutilă”*[3].

Când un proiectil, cum ar fi un glonţ sau un fragment de bombă, loveşte un corp uman şi pătrunde în ţesut, energia sa cinetică (energia mişcării) este transferată parţial sau complet către aceste ţesuturi, sfâşiindu-le cu o viteză explozivă. Cu cât este transferată mai multă energie, cu atât este distrus mai mult ţesut. Din punct de vedere aerodinamic, glonţul este conceput pentru a minimiza rezistenţa aerului în timpul zborului. Rotaţia de mare viteză care îi este imprimată în ţeava armei asigură stabilitatea sa, astfel încât se mişcă cu botul înainte [19.

Un glonţ dum-dum se extinde ca o ciupercă la impactul cu corpul, mărind suprafaţa de contact cu corpul şi exercitând o presiune enormă asupra ţesutului; energia glonţului este transferată rapid către corp, rezultând o rană extinsă. De obicei, gloanţele expansive sunt gloanţe cu vârful deschis care explodează sau se aplatizează la impactul cu corpul uman [19].

Răspunderea penală pentru această infracţiune se naşte atunci când sunt îndeplinite următoarele condiţii: 1) făptuitorul a folosit anumite gloanţe; 2) aceste gloanţe erau de un tip care încalcă normele dreptului

internațional aplicabile în conflictele armate, deoarece se extind sau se aplatizează ușor în corpul uman; 3) făptuitorul era conștient că utilizarea gloanțelor de acest tip ar agrava inutil suferința și consecințele rănii; 4) actul a avut loc în contextul și a fost legat de un conflict armat internațional; 5) făptuitorul era conștient de circumstanțele de fapt care indică existența unui conflict armat. Prin urmare, armele care cauzează suferințe inutile reprezintă o *„clauză generală”* care cuprinde orice armă și tehnologie nouă care nu este enumerată în mod expres.

Criteriile pentru *„suferințe inutile”* includ o triadă de elemente: (1) este disproporționată față de obiectivul militar; (2) vătămări excesive; și (3) lipsa necesității militare. Astfel, în contextul unui conflict armat, singurul obiectiv legitim este de a incapacita inamicul, nu de a-i provoca suferințe maxime. Nu există un criteriu precis pentru suferințe inutile; este unul evaluativ și depinde de nivelul de progres medical și de necesitatea militară.

Latura subiectivă a faptelor infracționale prevăzute la alin.a)-d) art.137² CP RM, caracterizată printr-o formă deliberată de vinovăție, intenția este directă. Persoana trebuie să fie conștientă de existența unui conflict armat, de natura armei utilizate și de proprietățile sale interzise și, de asemenea, să intenționeze să utilizeze arma respectivă. În plus, este necesară conștientizarea faptului că arma *„prin însăși natura sa provoacă suferințe inutile”*.

Subiectul infracțiunii prevăzut la alin.a)-d) art.137² CP RM, pe lângă cerințele generale – o persoană fizică, responsabilă, care a împlinit vârsta răspunderii penale (16 ani) – este în general considerată o categorie specială și include persoanele care acționează în numele sau în interesul unei părți la conflict: personalul militar, reprezentanții administrației de ocupație și alte persoane care exercită efectiv puterea sau controlul asupra populației. Cu toate acestea, doctrina permite posibilitatea de a trage la răspundere și alte persoane dacă acestea participă la comiterea actului și sunt conștiente de natura sa ilegală.

Concluzii

1. Prevederile de la art.137² CP RM se concentrează strict pe *mijloace interzise de ducere a războiului*, nu pe regulile de atac în ansamblu.

2. În condițiile contemporane, interdicțiile dreptului internațional umanitar în domeniul interzicerii aplicării mijloacelor de război sunt cu mult mai largi decât cele menționate în conținutul prevederilor de la alin.a)-d) art.137² CP RM, în special sunt omise din optica legiuitorului: *arme biologice* (Convenția privind interzicerea dezvoltarii, producerii, stocarii si folosirii armelor chimice si distrugerea acestora, 1972); *arme incendiare* (Protocolul III, Convenția privind anumite arme convenționale (CWC), 1980; *mine antipersonal* (Convenția privind interzicerea utilizării, stocării, producerii și transferului de mine antipersonal și distrugerea acestora, Ottawa 1997); *arme cu efecte nediscriminante* (Protocolul adițional la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale) (Protocol I), 1977, și anume: art. 51 (Protecția populației civile); art. 48 (Principiul distincției); art. 57 (Precauții în atac); *arme laser care provoacă orbire permanentă* (Protocol privind armele laser care provoacă orbire (Protocol IV la Convenția privind interzicerea sau restricționarea utilizării anumitor arme convenționale care pot fi considerate excesiv de vătămătoare sau cu efecte nediscriminatorii, Protocol IV al Convenției privind anumite arme convenționale (CCW), 1980)*; reguli detaliate privind atacurile (proporționalitate, distincție, precauție)* (Protocolul adițional la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale) (Protocol I), 1977, art. 48 – principiul distincției (militari vs civili); art. 51 – protecția populației civile și interzicerea atacurilor nediscriminatorii; art. 52 – obiective militare; art. 57 – precauții în atac; art. 58 – protecția civililor împotriva efectelor atacurilor. Constatăm că art.137² CP RM nu le menționează explicit.

3. Am constatat că în legea penală a Republicii Moldova lipsește lista modernă de arme interzise (biologice, incendiare, mine etc.), iar principiile operaționale ale Dreptului internațional umanitar (distincție, proporționalitate) nu sunt incluse în textul legii penale autohtone. Norma juridico-penală analizată reprezintă un set de reguli concrete consacrate unor tipuri precize de mijloace interzise.

4. În opinia noastră, lista de arme interzise prevăzute la art. 137² CP RM ar trebui să fie completate cu arme biologice; arme incendiare (în special în zone populate); mine antipersonal și muniții neexplodate; arme laser orbitoare; arme cu efect nediscriminat.

5. Aşadar, norma juridico-penală prevăzută la art.137[2] CP RM fiind o reglementare parţială şi învechită a fenomenelor de drept internaţional umanitar urmează a fi revizuită şi completată.

Bibliografie:

1. *Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October 1907. https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/195-IHL-19-EN.pdf*
2. *Convenţia privind interzicerea dezvoltarii, producerii, stocarii si folosirii armelor chimice si distrugerea acestora*. https://ancex.ro/wp-content/uploads/2023/03/cwc_TEXT_total.pdf
3. *Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles under 400 Grammes Weight.* https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/st-petersburg-decl-1868/declaration?activeTab=
4. Diaconu, Ion. *Drept internaţional umanitar.* Bucureşti: Lumina Lex, 2007. – 300 p., p.120-140.
5. Dinstein, Yoram. *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict.* Cambridge: Cambridge University Press, 2016. – 350 p. ISBN 9781107118408, p.119–135.
6. *Geneva List of Principles on the Protection of Water Infrastructure Advanced unedited version*. Geneva – 2019. https://www.genevawaterhub.org/sites/default/files/atoms/files/geneva_list_of_principles_report_20190429.pdf
7. *Ghidul de utilizare a Poziţiei comune 2008/944/PESC a Consiliului de definire a normelor comune care reglementează controlul exporturilor de tehnologie şi echipament militare.* Bruxelles, 29 aprilie 2009. https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9241-2009-INIT/ro/pdf
8. *Guide to Cluster Munitions*, Third Edition, Geneva, May 2016. ISBN: 978-2-940369-55-3. https://www.clusterconvention.org/files/publications/A-Guide-to-Cluster-Munitions.pdf
9. Henckaerts, Jean-Marie; Doswald-Beck, Louise. *Customary International Humanitarian Law. Volume I: Rules.* Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 690 p. ISBN 978-0521005289, p.17-75.
10. *Protocol privind interzicerea sau limitarea folosirii minelor, armelor-capcana şi altor dispozitive, în forma modificată*, adoptat la Geneva la 3 mai 1996 (Protocolul II modificat la 3 mai 1996), anexat la Convenţia privind interzicerea sau limitarea folosirii anumitor categorii de arme clasice care ar putea fi considerate ca producand efecte traumatice excesive sau care ar lovi fără discriminare, adoptată la Geneva la 10 octombrie 1980*). https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/44950
11. *Protocol for the Prohibition of the Use in War of Asphyxiating, Poisonous or Other Gases, and of Bacteriological Methods of Warfare*. Signed at Geneva: 17 June 1925. https://front.un-arm.org/wp-content/uploads/assets/WMD/Bio/pdf/Status_Protocol.pdf
12. *Protocol on Blinding Laser Weapons* (Protocol IV to the 1980 Convention), 13 October 1995. https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/ccw-protocol-iv?activeTab=
13. *Protocol on Explosive Remnants of War* (Protocol V to the 1980 CCW Convention), 28 November 2003. https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/ccw-protocol-v
14. *Protocol on Non-Detectable Fragments* (Protocol I). Geneva, 10 October 1980. https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/ccw-protocol-i-1980
15. *Protocol on Prohibitions or Restrictions on the Use of Incendiary Weapons* (Protocol III). Geneva, 10 October 1980. https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/ccw-protocol-iii-1980
16. Protocol I adiţional la Convenţiile de la Geneva din 12 august 1949 *privind protecţia victimelor conflictelor armate internaţionale*. https://crucearosie.ro/assets/Uploads/Protocolul-Aditional-I.pdf
17. Sassòli, Marco. *International Humanitarian Law: Rules, Controversies, and Solutions.* Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2019. 720 p. ISBN 9781786438546, p. 200–230.
18. *Statutul de la Roma al Curţii Penale Internaţionale*, din 17 iulie 1998. https://www.legal-tools.org/doc/759f54/pdf/
19. *The Swiss Draft Protocol on Small-Calibre Weapon Systems Bringing the dumdum ban*. 1899 up to date by Eric Prokosch. https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400072946a.pdf
20. *Военная токсикология и токсикология экстремальных ситуаций:* Учебник / А. А. Бова, С. С. Горохов. Минск: БГМУ, 2005. 662 с. ISBN 985-462-317-3.
21. *Военная токсикология и токсикология экстремальных ситуаций:* учебник. — Киев: Изд. дом «СВАРОГ», 2024. 660 с. ISBN 978-611-01-3014-1.

22. Голованов С. В. Средства ведения войны в международном гуманитарном праве и международно-правовой статус участников вооруженных конфликтов, экономические и юридические науки. В: *Вестник Полоцкого Государственного университета*, С*ерия D, Конституционное и международное право.* 2012, № 14, с.142.
23. Котляров И. И. *Международное гуманитарное право о запрещённых средствах ведения войн*ы: монография. Москва: Юрлитинформ, 2009. 320 с.
24. Котляров И. И. *Международное гуманитарное право.* Москва: Юрайт, 2019. – 350 с. ISBN 978-5534072980, p.135-145.
25. *Отравляющие и сильнодействующие ядовитые вещества раздражающего и слезоточивого действия:* учеб.-метод. пособие / Ю. А. Беспалов, В. В. Ермаченко. Гомель: «Гомельский государственный медицинский университет», 2008. 24 с. ISBN 978-985-506-115-2.
26. *Токсичные газы*. https://www.aiche.org/sites/default/files/beacon-article/202303beaconrussian.pdf

Date despre autor:
Iulian CIOBANU, asistent judiciar, Judecătoria Chișinău.
ORCID: 0009-0008-1872-4484
E-mail: iulian.ciobanu1995@gmail.com

Prezentat: 26.02.2026
Recenzat: 18.03.2026
Acceptat spre publicare: 20.05.2026